

SZEMET SZEMÉRT

(A BOSSZÚ KÖTELESSÉGE
ÉS A MEGBÉKÉLÉS
LEHETŐSÉGE)

Készítette: Szekszárdi Júlia

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

7. ÉVFOLYAM

SZKA_207_25

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a Gondolatok, élmények, vélemények az agresszióról					
A	A tanulók megkapják a D1 mellékletet, elolvassák a szöveget, és átgondolják a kérdéseket. Kérdésenként haladva, többen is megfogalmazzák a válaszaikat. A tanár nem nyilvánít véleményt. Csak arra szorítkozik, hogy felszólítsa a jelentkezőket, és mederben tartsa a beszélgetést. 10 perc	A modul témája iránti érzékenyítés, saját élmények előhívása Önkifejezés	Egyéni olvasás Frontális munka – gondolatcsere tanári moderálással	D1 (Szöveg és feladatok)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>Az osztály három részre oszlik. Minden csoport kap egyet a háromféle aforizmakártyából, annyi példányban, ahány tagja van a csoportnak. A nagy csoportok 3-4 fős kisebb csoportokra bomlanak. Minden kis csoport kap egy feladatlapot (D2/b), amit közösen megoldanak. Az azonos kártyákkal dolgozó csoportok szóvivői összeülnek, és egyeztetik a kialakult véleményeket, majd megfogalmazznak egy közös megoldást.</p> <p>Ezalatt a csoportok helyben maradt tagjai példákat keresnek a két aforizma igazolására, illetve cáfolására.</p> <p>Végül a három nagy csoport egy-egy képviselője beszámol az osztálynak a közös megoldásokról. A tanár ezután egyenként felolvassa az aforizmákat, és mindegyik után meghallgatja a azt megerősítő, illetve cáfoló példákat. Nem nyilvánít véleményt, csak a megfelelő kereteket biztosítja.</p> <p>15 perc</p>	<p>Ráhangolás a problémára, tömör bölcsességek tartalmának kifejtése, általánosítása</p> <p>Elemző készség Kommunikáció Együttműködés</p>	<p>Csoportmunka – közös feladatmegoldás</p> <p>Frontális munka – csoportos szóforgó, tanár által moderált közös gondolkodás</p>	<p>D2/a (Aforizmák) D2/b (Feladatlap)</p>	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA					
II/a Az állatok agresszivitása					
A	Mindenki megkapja D3/a szöveget, és elolvassa azt. A tanulók ezután 4-5 fős csoportokat alakítanak. Minden csoport megkapja a szöveghez tartozó feladatlapot, melynek kérdéseire közösen válaszolnak. A csoport szóvivői kérdésről kérdésre haladva tájékoztatják az osztályt a megoldásokról. Ha éles ellentétek mutatkoznak a vélemények között, akkor a tanulók megvitatják az adott résztémákat. 15 perc	Új ismeretek nyújtása Szövegértés Lényegkiemelés Véleményalkotás Kommunikáció Együttműködés	Egyéni olvasás Csoportmunka – közös vélemény- formálás	D3/a (Szöveg) D3/b (Feladatok)	
B	Minden tanuló húz egyet a hatféle feladatkártyából. Megkeresi azokat, akikhez ugyanaz a kártya került, és velük csoportot alkot. Megvitatják a kártyájukon szereplő kérdésekre adható válaszaikat. Ezután a tanár írásvetítőn kivetíti az Állati jogok szerződését (P1). Egyes pontjait hangosan felolvassák, és a tanulók véleményeket fűznek hozzá. 15 perc	Új ismeretek nyújtása Véleményalkotás Kommunikáció Együttműködés Felelősségérzet	Csoportmunka – közös vélemény- formálás Frontális munka – irányított beszélgetés	D4 (Feladatkártyák)	P1 (Fóliára nyomtatható szöveg) Írásvetítő

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
C	A tanulók megtekintik A <i>Farkasokkal táncoló</i> című film két részletét. A tanár mindkét esetben meghallgatja a tanulók spontán reflexióit, és utána közösen megbeszéli a tanulságokat. (Javaslatok a feldolgozáshoz: P2 melléklet.) (Itt az első 45 perc vége.) 35 perc	Filmrészletek erkölcsi tanulságainak megfogalmazása, aktualizálás, általánosítás, érzelmek verbalizálása, véleményalkotás	Filmrészletek bemutatása, frontális megbeszélés tanári irányítással		P2 (Útmutató) A vetítéshez szükséges eszközök
II/b Kisfiúk és nagyfiúk					
A	Mindenki húz egy szempontkártyát, s az elhangzó történetet ebből a nézőpontból fogja figyelni. Egy jól előadó diák felolvassa Vámos Miklós novelláját (D5/a). A tanulók közben jegyzeteket készítenek. Ezután 3-4 fős csoportok alakulnak, amelyek tagjai között mindhárom szempont képviselői megtalálható. A csoportok megkapják a novellához tartozó feladatlapot, és kitöltik annak táblázatát. Végül az osztály a tanár irányításával a P3 útmutató szerint megvitatja a novella tanulságait. (Itt az első 45 perc vége.) 20 perc	Erkölcsei tanulságok megfogalmazása az agresszióval kapcsolatban szépirodalmi szöveg alapján Nézőpontváltás Problémamegoldás Felelősség	Egyéni megfigyelés Frontális munka – felolvasás Csoportmunka – közös feladatmegoldás Frontális munka – irányított beszélgetés	D5/a Szöveg) D5/b (Szempontkártyák) D5/c (Feladatlap)	P3 (Útmutató)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>A tanár bemutatja Adrian Mole-t, a 14 éves angol iskolásfiút, aki naplót vezet. Egy jó előadó felolvassa a naplórészletet (D6/a). A tanulók megkapják a szöveghez kapcsolódó feladatlapot, és válaszolnak a kérdésekre. Ezután párokat vagy 3 fős kiscsoportokat alkotnak, és megbeszélik a gondolataikat. Végül a tanár irányításával arról beszélgetnek, hogy milyen más megoldása lett volna Adriannek az erőszak megfékezésére. (Itt az első 45 perc vége.)</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Aktuális tanulságok megfogalmazása az erőszakkal kapcsolatban szépirodalmi szöveg alapján</p> <p>Szempontváltás Véleményalkotás Felelősségérzet Szolidaritás</p>	<p>Frontális munka – tanulói bemutatás</p> <p>Egyéni és páros munka – gondolkodás az erőszakról</p> <p>Frontális munka – irányított beszélgetés</p>	<p>D6/a (Szöveg) D6/b (Feladatlap)</p>	
C	<p>Mindenki megkapja és elolvassa <i>A Pál utcai fiúk</i> című regény részletét (D7), majd valamennyien húznak egyet a nyolcféle szerepkártya közül. Az azonos kártyát húzók megkeresik egymást, és saját nézőpontjuk szerint értelmezve, egyes szám első személyben megfogalmazva mesélik el a történetet. A szövivők felolvassák a fogalmazásokat az osztálynak. Ezután megnézik az Estand-jelenetet Fábry Zoltán filmjében, majd a tanár irányításával megvitatják a tanulságokat. (P4)</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>Aktuális tanulságok megfogalmazása az erőszakkal kapcsolatban szépirodalmi szöveg alapján</p> <p>Szempontváltás Empátia Kreatív szövegalkotás</p>	<p>Egyéni olvasás</p> <p>Csoportmunka – közös helyzet-értelmezés szerepnek megfelelően</p> <p>Frontális munka – filmnézés és beszélgetés</p>	<p>D7/a (Szöveg) D7/b (Szerepkártyák)</p>	<p>Filmrészlet kazettán vagy DVD-n, lejátszó eszköz</p> <p>P4 (Útmutató)</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c Lemondás az erőszakról					
A,B	<p>Mindenki megkapja Nagy Lajos önéletrajzi írásának részletét (D8). Elolvassa a szöveget, majd átgondolja, mint válaszolna a szöveg alatt lévő kérdésekre.</p> <p>Ezután 4-5 fős csoportokat alakítanak, és megbeszélnek a kérdésekhez kapcsolódó személyes élményeiket.</p> <p>Végül a tanár megkérdezi, hogy ki helyesli, és ki nem azt, hogy az elbeszélő nem állt bosszút a sérelmeiért. Az azonos módon vélekedő tanulók csoportba rendeződnek. A két tábor képviselői felváltva mondanak érveket álláspontjuk alátámasztására. A tanár megpróbálja eljuttatni a tanulókat a felismerésig, hogy nem feltétlenül bátorítás, ha engedünk az ösztönünknek. Sok esetben nagyobb erő és önfegyelem kell ahhoz, hogy megfékezzük indulatainkat.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>Aktuális tanulságok megfogalmazása az önfegyelemmel kapcsolatban szépirodalmi szöveg alapján</p> <p>Szövegértés Önreflexió Véleményalkotás Érvelés</p>	<p>Egyéni munka – olvasás és saját élmények felidézése</p> <p>Csoportmunka – személyes élmények megosztása</p> <p>Frontális munka – véleményalkotás és vita</p>	D8 (Szöveg és kérdések)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II/d A kard tana					
A,B C	<p>A tanár röviden elmondja, hogy ki volt Gandhi (P4). Mindenki megkapja és elolvassa a D9/a szöveget, majd aláhúzza benne azt a mondatot, amelyik a leginkább megragadta a figyelmét. A tanulók sorban elmondják, hogy mit választottak. Akik ugyanazt a mondatot jelölték meg, csatlakoznak hozzájuk. Az így kialakuló csoportok megbeszélik egymással, hogy mi indokolta a választásukat. Képviselőjük röviden összefoglalja az indoklásokat az osztály számára. Ezután minden tanuló megkapja az 1. vagy a 2. csoport (D9/b vagy c) feladatlapját, és válaszol annak kérdéseire. Végül az 1. és a 2. lapot kitöltő diákok párokat alakítanak, és elmondják egymásnak a kérdésekre adott válaszaikat.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Személyes érzések mozgósítása, állásfoglalások kialakítása filozofikus gondolatok ösztönzésére</p> <p>Szövegértés Lényegkiemelés Önreflexió Kommunikáció Békeszeretet Kifejezőkészség Véleményalkotás</p>	<p>Tanári magyarázat után egyéni olvasás</p> <p>Csoportmunka – vélemények egyeztetése</p> <p>Páros munka – véleményalkotás és megosztás</p>	D9/a (Szöveg) D9/b, c (Feladatlapok)	P4 (Információk)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA					
A	<p>A tanár 3 csoportot alakít ki az osztályban. Mindhárom csoport számára egy-egy nagy csomagolópapírt terít a padlóra vagy az asztalokra. A csoportok választanak maguknak egy-egy olyan szót, amely szerintük Gandhi gondolatainak a lényegét fejezi ki (erőszakmentesség, béke stb.). Ez a szó felkerül a papír közepére. Minden tanuló választ egy színes filctollat, és felírja azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek az eszébe jutnak. Rajzokat is lehet készíteni. Ezután az egymáshoz kapcsolódó szavakat, kifejezéseket és rajzokat összekötik. A poszterek felkerülnek a falra. A tanár megköszöni a munkát és lezárja a foglalkozást.</p> <p style="text-align: right;">10 perc</p>	<p>Az erőszakmentesség gondolatának fogalmi és érzelmi feltérképezése</p> <p>Képzettársítás Érzelmek kifejezése szóban és rajzban Kreativitás Együttműködés</p>	Csoportmunka – szóháló-pókháló alkotása	Csomagolópapír Színes filctollak Ragasztógyurma	
B	<p>A tanulók kört alkotnak. A tanár elkezd a mondatot: Ezekon az órákon azt tanultam, hogy..., és a tanulók sorra befejezik a gondolatot. Ha valakinek éppen nem jut eszébe semmi, passzt mond, és jön a következő. Később vissza lehet térni a kimaradókra. A tanár nem minősíti a válaszokat.</p> <p style="text-align: right;">10 perc</p>	<p>A foglalkozás keretében tanultak szubjektív összegzése</p> <p>Reflexió Együttműködés</p>	Frontális munka – beszélgető kör		

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
C	A tanulók kapnak a tanártól egy-egy rajzlapot és rajzeszközöket. Az a feladatuk, hogy készítsenek rajzot az órákon elhangzottakról. Nem műalkotásokra van szükség, hanem azt próbálják kifejezni, amit a témával kapcsolatban éreznek és gondolnak. A képeket kiállítják a teremben. 10 perc	Érzelmek, gondolatok rajzos kifejezése Kreativitás	Egyéni rajzos feladat	Rajzlap, rajzkészlet	

TANÁRI SEGÉDLETEK

P1 – Az állati jogok szerződése poszteren vagy kivetítve (B változat)

Az állatok nem rendelkeznek ugyan a jogérvényesítés képességével, de sokan úgy véljük, hogy megilletik őket is bizonyos természetes jogok. Az állatokért az embernek kell felelősséget vállalnia, s az állatok védelméről a jognak kell rendelkeznie. Ezeket foglalja össze Desmond Morris „szerződése”.

1. Állatot nem szabad fölruházni képzeletbeli jó és rossz tulajdonságokkal, hogy tápot adjunk saját babonás hiedelmeinknek vagy vallásos előítéleteinknek.
2. Állatot nem szabad az ember szórakoztatására leigázni vagy lealázni.
3. Állatot nem szabad fogságban tartani, csak ha megfelelő fizikai és társas környezetet tudunk neki nyújtani.
4. Állatot nem szabad társként tartani, csak ha képes könnyen alkalmazkodni gazdája életstílusához.
5. Az állatfajt közvetlen üldözéssel vagy az emberi népesség további növekedésével nem szabad a kipusztulásba kergetni.
6. Állatnak emberi sport céljából nem szabad fájdalmat vagy szorongást okozni.
7. Állatnak szükségtelen kísérletek céljából nem szabad fájdalmat vagy szorongást okozni.
8. Gazdasági állatot nem szabad nyomorúságos környezetben tartani, hogy élelemmel és más termékekkel lásson el bennünket.

9. Állatot nem szabad kihasználni a prémjéért, a bőréért, az elefántcsontért vagy bármi más luxustermékért.
10. Munkavégző állatot nem szabad nehéz feladatok végzésére kényszeríteni, ami stresszt és fájdalmat okoz neki.

(Desmond Morris: *Az állati jogok szerződése*
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1995. 232–233. o.)

Kiegészítő megjegyzések

Az állatokkal kapcsolatban az emberek felelősségét kell hangsúlyozni. Az állatok agresszív viselkedése mindig ösztönös és sohasem tudatos. Az ember az egyetlen élőlény, aki képes ösztönei féken tartására, tehát felelősséggel tartozik agresszív tetteiért.

Az állati agresszió nagy része emberi felelőtlenségre vezethető vissza (például harci kutyák, nem megfelelően tartott ragadozó állatok). A tanár ösztönözze a tanulókat, hogy minél több példát említsenek a mondottak igazolására

P2 – Állatok és emberek (C változat)

A Farkasokkal táncoló című film részletei nagyon szemléletesen mutatják az állati és emberi viselkedés közötti különbségeket. Az összehasonlításnál nem mindig az ember bizonyul humánu-

sabbnak. Érdeemes az órát megelőzően közösen megnézni a filmet. (A film 1990-ben készült, rendezője és főszereplője Kevin Kostner. Filmen és DVD-n is megvásárolható, illetve kölcsönözhető.)

Előzmények

Az amerikai polgárháborúban harcoló John K. Dunbar hadnagy áthelyezését kéri az indiánok lakta határterületre. Magányosan pergeti napjait az elhagyott erődben, míg egy reggel felbukkan a sziú indiánok. A döbbenetet, a bizalmatlanságot fokozatosan felváltja a kíváncsiság, a másik megismerésének vágya. A hadnagy kapcsolatot teremt a sziú törzssel, amely végül teljes jogú tagjává fogadja.

1. részlet

Magányos napjaiban bukkan fel szálláshelye környékén egy szürke farkas, amelyet a hadnagy Kapcásnak nevez el. Az indiánok meglesik egy közös játékukat, ezért kapja tőlük a Farkasokkal táncoló nevet. A férfi és a farkas között fokozatosan épül ki a bizalmon alapuló kapcsolat, amely egészen addig jut, hogy az egyre szelídebbé váló állat Dunbar kezéből eszik.

Javasolt kérdések

Hogyan sikerül Dunbarnak megszelídíteni a farkast?

Milyen tulajdonságokat igényel ez a feladat?

Miért nem zavarják meg az indiánok Dunbart, mialatt a farkassal foglalkozik?

(A sziú indián törzs Dunbarnak később a Farkasokkal táncoló indián nevet adja.)

2. részlet

Amikor a hadnagyot saját katonatársai – mivel árulónak tartják – elfogják, és fogolyként magukkal hurcolják, Kapcás követi a menetet, és nem tágit akkor sem, amikor lőnek rá. A férfi és a farkas

közötti kapcsolat mélységét, meghittségét jelzi az állat hűsége, és Dunbar reakciója a farkas megölésére. Erzékkelhetően mindketten készek az életüket is feláldozni a másik megmentésére.

Javasolt kérdések

Kik voltak ezúttal agresszívebbek, az állatok vagy az emberek?

Vajon miért nem menekül el a farkas?

(Végül az lett a veszte, hogy az ember megszelídítette, és nem működtek azok az ősi ösztönei, amelyek természetes körülmények között korábban figyelmeztethették volna a veszélyre.)

Kiegészítő megjegyzések

A tanár ismertesse fel a tanulókkal azt a tényt, hogy az állati agresszió ösztönös. Az emberben is megvan a hajlam az ösztönös agresszióra, de csak az ember képes ennek féken tartására. Az emberi agresszió olykor tudatos, s bizonyos körülmények között az ember lényegesen kegyetlenebb, mint az állatok.

P3 – Feldolgozási javaslat a Vámos Miklós novella feldolgozásához (A változat)

Gyakran az embert is ösztönei irányítják. A Kisfiú és Nagyfiú című novella mutatja, hogy miként viselkednek a „rangsorban” különböző helyet elfoglaló fiúk. A gyengébb ösztönösen megadja magát, míg társa él az erősebb természetes jogával. Ez az állatoknál ugyan természetes, de az embereknél nem kell ugyanezt szükségszerűnek tekinteni.

Javasolt kérdések

Mi okozza a Nagyfiú zavarát?

Milyen szempontból szokatlan a Kisfiú viselkedése?

Hogyan viselkedik a többi gyerek?

Ti mit tennétek, ha tanúi lennétek hasonló eseménynek? Indokoljátok a választ!

Voltatok-e már valaha a Kisfiúhoz hasonló helyzetben? Mit éreztetek? Mit tettetek? Mi történt akkor?

Viselkedtetek-e már valaha a Nagyfiúhoz hasonlóan? Mi volt ennek az oka? Mi lett a következménye?

Vannak az osztályotokban Kisfiúk és Nagyfiúk?

Előfordult-e már az osztályban durvaság, verekedés, erőszak?

Az állatok köztudomásúan ösztönösen cselekednek, az ember élete során tanulja a különböző viselkedési formákat.

Szerintetek megfelel-e a Nagyfiú viselkedése a „kutyaerkölcs” szabályainak?

P4 – Javasolt kérdések A Pál utcai fiúk részletének feldolgozásához (C változat)

Mi a véleményetek az „einstand”-ról?

Milyen fiúknak mutatkoznak az „áldozatok”?

Milyen törvény nevében cselekednek az „erős fiúk”, illetve milyen körülmények teszik lehetővé az erőszak uralmát?

Igaza van-e Nemeceknek, amikor azt mondja, hogy a Pásztoroknak ehhez nincs joguk?

P5 – Mahatma Gandhi

Mohandász Karamcsand Gandhi (Porbandar, India 1869. október 2. – Újdelhi 1948. január 30.) indiai jogász, politikus. Nevét híveitől kapta; a *Mahatma* szanszkrit szó, jelentése: „nagy lélek”. Ezen a néven ismeri meg őt az egész világ, s válik a békés ellenállás jelké-

pévé. Nem áll vele rokonságban a későbbi indiai miniszterelnökök közül egyik Gandhi sem.

Londonban tanult jogot, ám odautazása előtt önmegtartóztatási fogadalmat tett, melyhez egész életében hű maradt. Az indiai hagyományoknak megfelelően korán (tizenkét évesen) nősült, ezért elutazása előtt már négy gyermeke volt.

1893-ban egy indiai cég jogtanácsosaként Dél-Afrikába utazott, ahol a hindu kisebbség szószólója lett. Ebben az időben alakította ki filozófiai rendszerét, melyre egész pályafutása épült. Elvének lényege, hogy az igazság ereje győz, így passzív ellenállással kell elérni a kitűzött célokat.

1915-ben tért vissza Indiába, ahol a függetlenségi mozgalom élére állt, s ekkoriban kapta a *Mahatma* jelzőt is híveitől. India ebben az időben még brit koronagyarmat, Gandhi pedig Nagy-Britanniával szemben a hindu nacionalizmus képviselőjeként lépett fel. Az I. világháborút követően Nagy-Britannia szövetségesnek tűnhet, Gandhi pedig India függetlenségét követelte. 1922-ben az egész országot polgári engedetlenségre buzdította, amiért hat év börtönbüntetésre ítélték. Két év múlva szabadon engedték, ekkortól politikai akciói révén egyre élesebb ellentét alakult ki a brit hatóságok és az indiai függetlenség hívei közt. A II. világháború idején többször hangsúlyozta, hogy csak a független, szabad India tud csatlakozni a szövetséges hatalmakhoz. A polgári engedetlenség és a passzív ellenállás a leghevesebb európai és észak-afrikai harcok idején érte el csúcspontját, ám India függetlenségét mégsem sikerült kivívniuk.

1942 és 1944 között ismét bebörtönözték, előzőleg ugyanis meghirdette a „Quit India” jelszót, mely a britek azonnali távozására

szólított fel. Szabadulása után szembesülnie kellett azzal, hogy politikai küzdelme nem érte el a célját: a hinduk és muzulmánok kiegyezése nem jött létre, nem tudta elejét venni a véres zavargásoknak, és a volt gyarmat 1947-es függetlenné válásával két országra szakadt: Indiára és Pakisztánra.

1948-ban, miközben arra akarta rávenni a hindu közösséget, hogy tegyen engedményeket a muzulmán kisebbségnek, Új-Delhiben egy szélsőséges nacionalista meggyilkolta.

(A Wikipédiából, a szabad lexikonból
<http://hu.wikipedia.org>)